

Diplomitöö
392 234

Kaardab nõuetule
27. v. 1940
[Signature]

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEAKADEMIA
28. mail 1940
N° 99
TARTU

Sisü:
I. Sisöjuhatus 3
TSIVIILHAGEJA AUSTRIA

II. Tsiviilhagi ja tsiviilhageja mõisted
KRIMINAALPROTSSISSIS. 7

III. Tsiviilhagi esitamise kriminaal-
kohtus. 12

IV. Tsiviilhageja kohustuslikud üld-
lused 16
Üliõpilase Kristjan Leesment'i,
matr.nr.12893

V. Kriminaalkohtu 20
VI. Tsiviilhage 28
DIPLOMITÖÖ.
VII. Alasikastus 32

A. A. 18926

Tartu, 1940.

Sept. 7. 1940 juur.

S i s u:

I. Sissejuhatus	lhk.	3
II. Tsiviilhagi ja tsiviilhageja mõisted kriminaalprotsessis	"	7
III. Tsiviilhagi esitamine kriminaal- kohtus.	"	12
IV. Tsiviilhageja kohtulikul juurd- lusel	"	16
V. Kriminaalkohtu tsiviilotsus	"	20
VI. Tsiviilhageja asesüüdistajana	"	28
VII. Edasikaebamine	"	32
Kasutatud literatuur	"	34

1) Prof. H. Kallio, "Kriminaalprotsessil Üppermaal" lhk. 149; Karl Lissbauer u. Hugo Suchanek "Die österreichischen Strafprozessgesetze" StPO § 47 lhk. 93; Dr. Wenzelhaus Gleispach "Das österreichische Strafverfahren" lhk. 122.

- 4 -

Austria 1873.a. KKS määritleb tsiviilhageja
protsessuaalseid sigusi ja kohustusi paljudes para-
graafides mis laiulipillatud terves seadustikus.
Siiski võiksime kõiki kriminaalasjus tekkinud tsiviil-
võitluslikke küsimusi koondada kitsamatesse grup-
pidesse ja määrata neile kindlad kohustused ja
kohustused alg- kui ka lõppmenetlusega.

T s i v i i l h a g e j a   A u s t r i a

k r i m i n a a l p r o t s e s s i s .

S i s s e j u h a t u s .

Tsiviilnõudja ehk hageja, Austria KKS-ku terminoloogia järele "Privatbeteiligter", on süüteoost ainelist kahju kannatanu, kes kriminaalprotsessis on esinenud kahjutasunõudega. 1)

-
- 1) Prof. R. Räägo, "Kriminaalprotsessi õpperaamat" lhk. 149. Karl Lissbauer u. Hugo Suchomel "Die österreichischen Strafprozessgesetze" StPO § 47 lhk. 93. Dr. Wenzeslaus Gleispach "Das österreichische Strafverfahren" lhk. 122.

Austria 1873.a. KKS määritleb tsiviilhageja protsessuaalseid õigusi ja kohustusi paljudes paragraafides mis laialipillatud terves seadustikus. Siiski võiksime kõiki kriminaalasjus tekkivaid tsiviilõiguslikke küsimusi koondada kitsamatesse gruppidesse ja nimelt: Esiteks - §§-des 4, 47, 50, 79, 99, 172, 255, 256, 260, 283, 318, 335, 345, 441, 449, ja 457 on määritletud hageja õigused ja kohustused koolastatult alg- kui ka lõppmenetlusega.

Teiseks - §§-des 365 - 379 püütakse määritleda hageja õigusi ja kohustusi üldiselt, kuna

kolmandas - §§-des 390, 390 a, 393, 394, 395, 465, 469 ja 471 määritletakse peaasjalikult neid hageja õigusi ja kohustusi, mis tekivad peale lõppmenetlust.

See piiritlemine kui ka normideaarv ei pretendeeri absoluutsele täpsusele, kuna AKKS-kus leidub veel palju norme, mis ühel või teisel viisil seotud tsiviilõiguslike küsimustega. Kuid üldiselt toodud normid annavad meile siiski ülevaate tsiviilhageja õigustest ja kohustustest Austria kriminaalprotsessis, selle algusest kuni lõpuni.

Mainime veel, et sarnane kombinatsioon, kusjuures kriminaalkohus on kohustatud üheskoos arutama ja otsust tegema süüteo kui ka selle süüteo läbi tekitatud õigusvara rikke kohta, tähendab kus kriminaalkohus korruga arutab kriminaal- ja tsiviilasja, ei ole võimaldatud kõikides protsessides.

Inglismaa keelab seda absoluutselt. Saksamaa seadusandlus ei võimalda ka põhimõttelikult kriminaal- ja tsiviilprotsessi liitmist, kuid teeb sellest erandi kahel juhul:

- 1.- Kahjukannatanu võib nõuda kriminaalkohtus süüteo läbi kaotatud asjade tagasiandmist in corpore ja
- 2.- võib nõuda immateriaalse kahju heakstegemist auhaavamise ja kehavigastuse tekitamise juures. 2)

Prantsusmaa õiguse süsteem lähtub põhimõttest, et riik ei või huvitatud olla ainult sellest, et kurjategija saaks karistatud, vaid ta peab hoolt kandma

---

2) I.Foinitski, "Kursugolovnogo prava" lhk. 80.

ka selle eest, et saaks heakstehtud kuriteo läbi sünnitatud kahju. Lähtudes sellest seisukohast võimaldab Prantsusmaa kriminaalprotsess kriminaalhagi ühendamist tsiviilhagiga ja selle tõttu kuulub ta liitprotsessi tüüpi, kuhu kuuluvad ka meie ja Austria kriminaalprotsessid.

Kriminaalsüüdistus moodustab kriminaalprotsessi tuuma. Kuid kriminaalsüüdistuse ei peeta ainult riiklikku ja ühiskondlikku julgeolekut vaid tekitab ka tsiviilkahju, mis loob aluse tsiviilhagi esitamiseks. Seepärast tuleks mõista tsiviilhagi oli kriminaalprotsessis: kahjutasuvõue, mis tekitab kriminaalkohule süüdistusest sinelist kahju kasutamise poolt. Nii juhtub siis kriminaalprotsessile süüdistuse pealuseks, tsiviilhagi aga aktiivseks. 3)

IKES määritleb tsiviilhagi mõistet § 47-das. 4)

---

3) H. Hage, op. cit. lkk. 149.

4) Jeder durch ein Verbrechen oder durch ein von Amts wegen zu verfolgendes Vergehen in seinen Rechten Verletzte kann sich bis zum Beginn der Hauptverhandlung seiner privatrechtlichen Ansprüche wegen dem Strafverfahren anschließen u. wird hierdurch Privatbeteiligter.

Selle paragraafikõigus tuleb järeldada, et AKKS-ku
järel II. Tsiviilhagi ja tsiviil-
neda hageja mõisted krimi-
naalprotsessis.

Kriminaalsüüdistus moodustab kriminaalprotsessi
tuuma. Kuid kriminaalsüütegu ei puuduta ainult riik-
likku ja ühiskondlikku julgeolekut vaid tekitab ka
tsiviilkahju, mis loob aluse tsiviilhagi esitamiseks.
Seepärast tuleks mõista tsiviilhagi all kriminaal-
protsessis: kahjutasunõue, mis esitatud kriminaalkoh-
tule süüteost ainelist kahju kannatanu poolt. Nii jääb
siis kriminaalprotsessile süütegu peamine, tsiviil-
hagi aga aktsessoorseks. 3)

AKKS määritleb tsiviilhageja mõistet § 47-das. 4)

---

3) R. Räägo, op. cit. lhk. 149.

4) Jeder durch ein Verbrechen oder durch ein von Amts
wegen zu verfolgendes Vergehen in seinen Rechten
Verletzte kann sich bis zum Beginne der Hauptver-
handlung seiner privatrechtlichen Ansprüche wegen
dem Strafverfahren anschliessen u. wird hierdurch
Privatbeteiligter.

Selle paragraafi järgisust tuleb järeldada, et AKKS-ku järele tsiviilhagejana ehk lihtsalt hagejana võib esineda see isik, kelle õigused on kannatanud süüteo läbi. See ei tähenda aga, et ka isik kelle immateriaalsed õigused on kannatanud võiks esineda hagejana kriminaalprotsessis. Hagejana võib esineda vaid see, kes on kannatanud aineliselt, tähendab vaid materiaalne kahju loob aluse tsiviilhagi esitamiseks kriminaal-kohtule. 5)

Tsiviilhagejatena AKKS-ku järele võivad esineda nii füüsilised kui ka juriidilised isikud, kusjuures vaid siis kui kellegi õigused on kannatanud süüteo läbi, mis jälitatakse ametliku süüdistuse korras. 6)

Meie KKS-ku § 8-da mõtte järele on tähtsusetu, millises korras süütegu jälitatakse, on ta ametliku, era- või era-ametliku süüdistuse korras jälitatakse süütegu. 7)

---

5) E. Lohsing, "Österreichisches Strafprozessrecht"

6) Gleispach lk. 123, ja Lohsing lk. 180.

7) R. Räägo, op. cit. lk. 149.

"Hageja mõistele on tähtis vaid see, et kannatanu oleks vahenditult süüteoost kannatanud ja et kahju, mis nõnda viisi tekkinud, oleks aineeline kahju." 8)

Igal juhul on süüteo fakti konstateerimine kergem kui süüteo läbi vahenditult kahjukannatajat. Meie KKS nõuab, et tsiviilhageja oleks vahenditult kahju kannataja. Põhimõtteliselt nõuab seda sama ka AKKS, kuid tundub, et sarnane nõudmine praktilises elus ei saa siiski püsima jääda. AKKS § 370-das 2. lõikes 9) mainib otsekoheselt, et ka mitte vahenditult kannatanu saab olla tsiviilhagejaks kriminaalprotsessis.

See tähendab seda, kui ühel juhul tapmise juures tapetu ülalpidamisel olnud isikud ei saa esineda kriminaalkohtus tsiviilhagejatena, siis teisel juhul, ni-

---

8) R. Räägo, op. cit. lk. 149.

9) Lissbauer lk. 541- "Zu dem aus diesem Verbrechen entstandenen Schaden sind aber nicht nur alle unmittelbar oder mittelbar durch dasselbe herbeigeführten Beschädigungen, sondern auch alle zur Unterdrückung oder zur Wiederherstellung der Ordnung und Sicherheit aufgewendeten Kosten zu rechnen."

melt § 370-da põhjal, samad isikud võivad esineda kriminaalprotsessis tsiviilhagejatena. Nii siis AKKS-ku § 370-da põhjal on võimalik kõrvale kalduda üldisest põhimõttest.

Samuti meie KKS-ku järele võib tsiviilhagejana esineda isik, kes osutub kannatanuks valetunnistuse tagajärjel. Valetunnistusega sooritab aga süüdlane ikkagi ühiskonnavastase süüteo, kuid kaudselt juba rikub kodaniku kaitstud õigusvara. Siin, sõna otsekoheses mõttes, ei saa rääkida vahenditult sooritatud süüteost.

Nii siis vahenditu kannatanu mõiste on ühel juhul kitsam, teisel juhul - laiem. Meie ja Austria KKS-ku normide erinevus peitub selles, et AKKS on painduvam, kuna meie oma kategoorilisemas vormis tahab näha tsiviilhagejaks vaid vahenditult kannatanut.

Nii Austria kui ka meie KKS-kud eeldavad tsiviilhagejaks tunnustamise juures, et

- 1- on jõutud selgusele, kas süütegu on toimunud ja kui on selgunud, et süütegu on toimunud siis

2 - kas on isik, kes esineb tsiviilhagejana, selle süüteo läbi saanud kahju.

Meie kui ka AKKS-kkude järele võivad tsiviilhagejaks tunnustamise või mittetunnustamise kohta määrusi teha ainult kohtu-uurijad ja kohtunikud.

ma õigusi, mis tekkinud süüteo sooritamise momendiga, tsiviilhagejana kasutada või mitte. Iuid hagi esitamine eeldab, et kriminaalmenetlus oleks algatud, tähendab, et süüalune oleks ettenähtud korras vastustusele võetud.

Austria kriminaalprotsessi kuulab nende protsesside hulka, mis eriliselt hõlbustavad hagejal oma õiguste taotlemist. 10)

Nii AKKS § 365-es koguni kohustab kohut informeerima kannatanat protsessist, kui tekib kahtlus, et kannatanu võib-olla ei teagi, et süüdistus on algatatud. 11)

---

10) R. Hago, op. cit. lk. 169.

11) "...Den Beschädigten ist, wenn es zweifelhaft ist, ob er von dem stattfindenden strafrechtlichen Verfahren Kenntnis habe, hiervon Mitteilung zu machen damit er von seinem Rechte sich den Strafverfahren anzuschließen Gebrauch machen könne..." Lisbauer lk. 534, 535.

III. T s i v i i l h a g i e s i t a m i n e

J a k r i m i n a a l k o h t u s .

Oleneb kannatanust, kas ta soovib oma kannatanu õigusi, mis tekkinud süüteo sooritamise momendiga, tsiviilhagejana kasutada või mitte. Kuid hagi esitamine eeldab, et kriminaalmenetlus oleks algatud, tähendab, et süüalune oleks ettenähtud korras vastutusele võetud.

Austria kriminaalprotsess kuulub nende protsesside hulka, mis eriliselt hõlbustavad hagejal oma õiguste taotlemist. 10)

Nii AKKS § 365-es koguni kohustab kohut informeerima kannatanut protsessist, kui tekib kahtlus, et kannatanu võib-olla ei teagi, et süüdistus on algatatud. 11)

---

10) R. Räägo, op. cit. lk. 152.

11) "...Dem Beschädigten ist, wenn es zweifelhaft ist, ob er von dem stattfindenden strafrechtlichen Verfahren kenntnis habe, hiervon Mitteilung zu machen damit er von seinem Rechte sich dem Strafverfahren anzuschliessen Gebrauch machen könne..." Lissbauer lk. 534, 535.

Kuid sama seadustik § 47-das on öeldud, et hageja peab oma nõudmisi esitama asja kohtuliku arutamise alguseni. 12)

Ja lõpuks loeme § 172-ses, et kohus kannatanu tunnistajana ülekuulamisel on kohustatud kannatanut küsitلهma, kas ta soovib esineda tsiviilhagejana. 13)

Kuna siis nüüd tsiviilhageja peab esinema oma nõudmistega? Igal juhul ei ole see viimane silmapilk veel saabunud asja kohtuliku arutamise algusel, nagu võiks arvata, toetades § 47-le. Küll on aga vististi viimane silmapilk hagi esitamiseks saabunud kui kahju-kannatanut kuulatakse üle tunnistajana kohtus.

Meie KKS § 9 näeb ette, et kannatanu, kes ei ole asja kohtuliku arutamise alguseni kriminaalasjas esitanud kahjutasunõuet, kaotab nõudeõiguse kriminaal-kohtus kriminaalkohtupidamise korras. V. KKS-ku jär-
gi oli see lubatud kuni kohtuistungi avamiseni.

---

12) ">:::bis zum Beginn der Hauptverhandlung.."

Lissbauer, lk. 93.

13) "Der durch ein Verbrechen oder Vergehen in seinem Rechte Verletzte ist bei seiner Vernehmung als Zeuge insbesondere darüber zu befragen, ob er sich dem Strafverfahren anschliesse." Lissbauer, lk. 217

Nii siis meie KKS-ku määratlused ei jäta kahtlust kuna peab kannatanu esitama oma tsiviilhagi. AKKS nõuab küll, et hagi oleks esitatud kuni asja kohtuliku arutamise alguseni, kuid sealjuures § 172 ei jäta kahtlust, et see on võimalik veel tunnistajate ülekuulamise ajal. 14)

AKKS-ku § 50-da järele võivad tsiviilhagi esitada kohtule kannatanu isiklikult ehk tema seaduslikud volinikud. Kusjuures volinikkudena võivad olla ka alaealised ja isikud kes samas asjas esinenud tunnistajatenä. 15) Loomulikult võivad mainitud isikud olla ka asjaajajateks kogu protsessi vältel.

AKKS ei ~~seäda~~^{ea} tsiviilhagi esitamise kohta peamingsuguseid vorminõudeid. On vaid tähtis, et kannatanu, ehk selle seaduslik volinik avaldaksid, kas suusõnaliselt ehk ka kirjalikult oma tahet antud asjas esineda tsiviilhagejana. 16)

---

14) Lissbauer, lk. 95 ja 217.

15) Lissbauer, lk. 101.

16) Gleispach, lk. 123.

18) Lehning, lk. 181.

Kuid sama seadustiku § 260-da kommentaarides on avaldatud arvamus, et kannatanu nõudmised peavad olema vastavalt formuleeritud.¹⁷⁾

Austria kriminaalprotsessis kannab tsiviilhagi teataval määral avalik-õiguslikku iseloomu ja seepärast peaksid jääma tähtsusetuks küsimusteks millal ja kuidas tsiviilhagi esitatakse kohtule. Tähtis on vaid asjaolu, et kannatanu avaldaks oma tahet esineda tsiviilhagejana, muidu peab kohus jõudma otsusele, et kannatanu on oma kahjutasu nõudmistest loobunud, kas seepärast, et kahjutasu on juba tasutud ehk muil põhjustel.

Hagi suurus ei prüugi algmenetlusel olla täpselt fikseeritud. Hagi summat on võimalik vähendada kui ka suurendada protsessi vältel, kuni lõplikul kujul hagi esitamiseni.¹⁸⁾

---

17) "Ein Ausspruch über privatrechtliche Ansprüche darf nur gefällt werden, wenn der in seinen Rechten Verletzte seiner privatrechtlichen Ansprüche wegen dem Strafverfahren als Priv. Bet.angeschlossen u. seine Ansprüche durch einen entsprechenden Antrag gehörig formalisiert hat." Lissbauer, lk. 291

18) Lohsing, lk. 181.

kohus on kohustatud arvestama vaid avaldusega. Ainult

IV. T s i v i i l h a g e j a k o h t u -
alusel, l i k u l j u u r d l u s e l.

AKKS § 4-das määritletakse üldiselt, et süüteo läbi tekitatud kahjude heastamine nõuet peab kriminaalkohus ühiselt süüküsimusega arutama ja otsustama, kui seda taotleb kannatanu ja kui ei ole alust sundida kannatanut pöörama tsiviilkohtu poole. 19)

Mainime siinkohal, et algmenetluse staadiumis on kohtuvõimud kohustatud kannatanu huvisid kaitsma, ilma, et ta seda oleks palunud. Ainult tsiviilhagi esimisega veerevad hageja peale kohustused õigemini õigused oma nõudmisi toetada ja tõendada. 20)

Hagi esitamisel on küllaldane kui hageja vaid avaldab, et ta on süüteo läbi kannatanud. Kas see avaldus vastab tõele või mitte, seda peab kohus määritlema kohtuotsuses. 21)

Nii siis kohus üldse ei saa hinnata, hagi vastuvõtmisel, kas nõudmisel on alus, või see puudub,

---

19) Lissbauer, lk. 23

20) Gleispach, lk. 348.

21) Lissbauer, lk. 93.

kohus on kohustatud arvestama vaid avaldusega. Ainult juhusel, kui on ilmselt selge, et hagi on ilma mingi aluseta esitatud, siis võib kohus hagi tagasi lükata.²²⁾

AKKS-ku § 79-da põhjal kutsutakse tsiviilhageja lõppmenetlusele kirjaliku kutsega, mis peab isiklikult kätte antud saama.²³⁾ Sama seadustiku § 47 p.3-da põhjal peab kutsel märgitud olema, et juhul kui tsiviilhageja lõppmenetlusele ei ilmu, võib kohtulik juurdlus ka ilma hagejata aset leida, kusjuures tema taotlused saavad aktidest avaldatud.

Kohtulik juurdlusel võib tsiviilhageja esitada küsimusi süüalusele, tunnistajatele ja ekspertiidile. Menetluse ajal võib ta sõna saada, et seletusi anda. Lõppheistlusel saab tsiviilhageja sõna kohe peale prokuratuuri esindaja kõne (AKKS §§ 47 p. 3 ja 255).

Ex lib. ante. Tert.

22) Gleispach, lk. 123.

23) Kuni 1925.a. nõudis sama paragrahv, et juhul kui tsiviilhagejale polnud võimalik kutset isiklikult kätte anda, siis pidi kutse üleantama omavalitsuse asutisele väljapanemiseks ja ka kohtusse kutsutava maja külge lööma. Löffler I- 163, Lissbauer, lk.123.

Üldreeglina käsitletakse kriminaalkohtus kõiki üleskerkivaid kriminaal- kui ka tsiviil küsimusi lahutamatuks. AKKS § 256-es võimaldab kohtueesistujale ehk kohtu kolleegiumile määritleda, et lõppheistlusel eraldi käsitletakse süüküsimust teistest küsimustest. Sarnasel juhul teeb kohus enne otsuse süüküsimuses ja siis algavad lõppheistlused karistuse määra üle ja kui ka selles küsimuses on otsus tehtud, siis algavad lõppheistlused tsiviilhagi üle ja lõpuks kohtukulude küsimuses. Ka viimaste küsimuste kohta tehakse eraldi otsus.

Nii siis Austria kriminaalprotsess võib sundida tsiviilhagejat lahus käsitlema süüküsimust kahjutasunõudmisest. Kuid siin peaks esile kerkima küsimus: kuidas piiritleda süüküsimust tsiviilhagist. On ju tsiviilhageja hävitatud just süüküsimuse lahendamisest. Õigeks mõistva otsuse puhul jääb ka tema hagi rahuldamata. Tsiviilhageja on sunnitud oma tsiviilhagi kaitsma mitmel korral ühe protsessi vältel.

On tõesti raske öelda, kuivõrd otstarbekohane on nähe, ühes ja samas protsessis võtab ehk peab võtma sõna neli korda prokurör ja igakord rääkima midagi uut ühe süüteo kohta. Loomulik, et süüaluse kaitsja

ehk süüalune isik peab enese kaitseks mitte vähem rääkima kui prokurör. Ja lõpuks on tsiviilhageja huvitatud süüküsimusest, oma hagist ja ka kohtu kulddest. Ja miks ta mitte ei või olla huvitatud ka karistuse määra küsimusest, kui näiteks temal on tekitatud rakse kehavigastus.

Väga võimalik, et sarnane moodus kergendab kohtu ülesannet, kuid ei saa oletada, et pooled suudaksid sarnases olukorras kergemini orienteeruda kõikides nendes küsimustes, kui neid tuleb lahus käsitleda. Juba kõik neid küsimusi üksteisest piiritleda peaks olema omaette kunst.

"Aktseessoorsus" - see ongi peaarvustatav, miks nõutakse, et kriminaalkohus lahendagu kriminaalasju, tsiviilkohus - tsiviilasju.

Samal arusaamisel on rajatud AKS-ku § 365-es, kus peaaegalikult kriipsutatakse alla, et kui kohtuallane on süüdi mõistetud, kuid tal puuduvad kallidused määratud lõppedes tsiviilhagi rahuldamiseks, siis saadab kokku kannatanud tsiviilkohusse. Selle mää-

V. K r i m i n a a l k o h t u

t s i v i i l o t s u s .

Kui võrrelda meie KKS-ku Austria omaga ja süveneda nende kommentaaridesse, siis peab jõudma otsusele, et mõlemad seadustikud nagu kardaks tsiviilasjade arutamist pealesundida kriminaalkohtule.

Õeldakse: "kriminaalkohtu otsaseks ülesandeks on ainult kriminaalvastutuse küsimuse lahendamine ja kahjutasunõudel võib kriminaalkohus olla ainult aktsessoorne tähendus jne." 24)

"Aktseorsus" - see ongi peaargumentatsioon, miks nõutakse, et kriminaalkohus lahendagu kriminaalasju, tsiviilkohus - tsiviilasju.

Samal arusaamisel on rajatud AKKS-ku § 366-es, kus peasjalikult kriipsutatakse alla, et kui kohtualune on süüdi mõistetud, kuid kui puuduvad küllaldasel määral tõendused tsiviilhagi rahuldamiseks, siis saadab kohus kannatanut tsiviilkohtusse. Selle mää-

---

24) Matto, lk.26.

ruse peale edasikaebust ei ole, tähendab otsus on lõplik. 25)

Vististi mainitud paragrahvi abil on Austria kriminaalkohtud ja vististi enam kui see tarvilik oleks olnud, saatnud süüteoost kannatanuid tsiviilkohtudesse. Muidu ei oleks ilmunud kohtuministeriumi ringkiri, mis 1921.a. laialisaadetud kriminaalkohtutele.

Selles ringkirjas on muuseas öeldud, ministerium on leidnud, et kriminaalkohtud, vaatamata selle peale, et kohtualused on süüdi mõistetud, siiski on saatnud tsiviilhagejaid, § 366 p. 2-se põhjal, tsiviilkohtudesse, kuigi seda ei oleks tarvis olnud teha.

---

25) ":::::Erachtet das Strafgericht, dass die Ergebnisse des Strafverfahrens nicht ausreichend um auf Grund derselben über die Ersatzansprüche verlässlich urteilen zu können, so verweist es den Priv. Bet. auf. den Zivilrechtsweg. Gegen die Verweisung steht kein Rechtsmittel offen."

Lissbauer, lk. 537.

---

26) Lissbauer, lk. 537.

Sest pea alati loob süüdimõistmine aluse kannatanu kahjude kindlaksmääramiseks, vähemalt kahjude minimaalse ulatuse piiri. Arvestades sellega tuleb ka kriminaalkohtutel rahuldada süüteoost kannatanuid, kas või minimaalses ulatuses, kuna tsiviilhageja huvid jäävad ikkagi veel kaitstuks § 372-se kaudu. Tähendab, kui tsiviilhageja ei ole rahul kriminaalkohtu otsusega jääb tal ju võimalus pöörduda tsiviilkohtu poole. 26)

Sarnase korralduse juures tekib küll küsimus, kuivõrd siin õiglus ja ka õigus pääsevad maksvusele, kindel aga on, et tsiviilkohtud koormatakse vähema arvu hagidega. Kuid meie tahtsime vaid alla kriiputada, et harilikult kriminaalkohtud meeleldi ei taha tegemist teha tsiviilhagidega.

Seisukoht, et tsiviilhagi lahendamine võib olla kriminaalvastutuse küsimuse äralangemisel omaette ja ainsamaks kriminaalkohtu ülesandeks, oli Venemaa KKS-ku omapära. Nagu mainisime juba eelpool, ei tunnusta Inglise ja Hollandi protsessiseadused üldse tsiviilhagit kriminaalkohtukorras, Saksamaa lubab

---

26) Lissbauer, lk. 537.

vaid erandjuhtudel mõlemate protsesside liitmist. Meie KKS kui ka Austria oma lubavad kriminaalhagi ühendamist tsiviilhagiga.

AKKS-ku järele võib kriminaalkohus langetada, esitatud tsiviilhagi suhtes järgmisi otsusi:

- 1- Kohus võib tunnustada, et temale ei allu esitatud hagi lahendamine. Sarnasel juhul kohus ei saa saata tsiviilhagejat tsiviilkohtusse, vaid tal jääb lahtiseks õigus, kas pöörata vastava kriminaal- ehk tsiviilkohtu poole. 27)
- 2- Kohus võib tsiviilhagejat saata tsiviilkohtusse. See on võimalik siis, kui süüalune on § 366 p.1-se põhjal õigeks mõistetud. Ka siis, kui süüalune on süüdi mõistetud, kuid § 366 p. 2-se põhjal kohus tõendite puudumisel ei suuda kindlaks teha kannatanu kahju ja lõpuks § 368-da põhjal, kui kannatanu asjad on sattunud heas usus kolmandate isikute kätte, ehk kuuluvad asjad mitmetele

---

27) Lohsing, lk. 572.

kannatanuile, ehk kui ei suuda kannatanu küllaldaselt tõendada, et süüteo läbi saadud asi temale kuulub. 28)

Kui on mitmed nõudmised ühest süüteost tekkinud, siis võib kriminaalkohus tsiviilhagejat ka osaliselt rahuldada, kuna rahuldamata osas võib ta pöörduda tsiviilkohtu poole.

3. Kohus tunnustab kannatanu tsiviilhagejaks kriminaalprotsessis. See on võimalik kui süüalune on süüdi mõistetud, ja kui on küllaldaselt tõendeid, et kannatanu peab saama rahuldatud. Kui need eeldused on olemas, siis on kriminaalkohus kohustatud tsiviilhagi rahuldama (AKKS §§ 4, 47, 365, 366).

Kui kriminaalkohus on tunnustanud kannatanut tsiviilhagejaks, siis sellest võib järgneda kannatanu rahuldamine kolmel viisil:

- 1- Kohus võib otsustada, et süüdimõistetule, peal kriminaalkohtu otsuse jõustumist, süüteo

---

28) Gleispach, lk. 349. Lohsing, lk. 572. Lissbauer, lk. 539.

29) Gleispach, lk. 350.

30) Gleispach, lk. 350.

läbi saadud asju kannatanule tagasi annaks. See võib ka sündida enne kohtuotsuse jõustumist, kui süüdimõistetud sellega nõustub. 29)

- 2- Kohus võib otsustada, et süüalune on kohustatud suu läbi sunnitatud kahju tasuma. Esiteks tuleb sarnane otsus arvesse siis, kui süüteo läbi saadud asi on hävitatud ja seda ei saa enam tagasi anda kannatanule. Teiseks langetatakse kahjutasumise otsus kõikidel neil paljudel juhtudel, kus süüteo läbi kannatanu ei ole mitte otseselt jäänud oma varast ilma, vaid saanud kahju muil teil. Näiteks, ka otsus kui kannatanu jääb süüteo läbi kasudest ilma (Annullum lucrum cessans), ehk temale on tekitatud keha- ja vaimu vigastus, milline nõudis ravimise kulusid jne. 30)
- 3- Erilise kategooria kahjutasu määramise suhtes, moodustavad kahjud, mis otseselt ehk kaudselt tekitatud, kas riigile ehk eraisikutele n.n. riiklike süütegude läbi. Siin peab kohus rahuldama mitte ainult neid kahjutasu nõud-

---

29) Gleispach, lk. 350

30) Gleispach, lk. 350.

panemata misi, mis näiteks tekkinud otseselt mässust, vaid kohus peab rahuldama ka kulusid, mis tekitatud mässu mahasurumisest. 31)

Tuleb oletada, et ka mõni majahoidja, kes laskis maha paar mässulist võib esineda kohtus tsiviilhagejana. Ka tema raiskas oma aega, et korda jalule seada (AKKS § 370).

3- Kohus võib otsustada tühistada süüdimõistetuga sooritatud juriidilist toimingut. Näiteks, liigkasuvõtmisega ühenduses olevat lihtsalt kohustust jne. 32)

Kriminaalkohtu otsuse jõustumisega astub jõusse ka otsus tsiviilosas.

Austria kriminaalprotsess püüab ühelt poolt teataval määral ja ulatuses anda tsiviilhagile avalik õigusliku iseloomu. Näiteks määritletakse, et kohtuvõimud on kohustatud, ka ilma hageja palveta, abistama kannatanut, algmenetluse vältel. Kohus on kohustatud meelde tuletama kannatanule, et süütegu, mille kaudu ta kahju saanud tuleb arutusele kohtus. Ühe sõnaga seadus nõuab, et kannatanu huvid jääks tähele-

---

31) ja 32) Gleispach, lk. 351.

panemata ja võimud igatpidi aitaksid kannatanu huvide maksvusele pääsemist. Teiselt poolt aga, kui süveneda AKKS -ku paragrahvide peensusteni - siis peame jõudma otsusele, et jääb vahe tsiviilnõudmisä järele, mis tulevad lahendamisele kriminaalkohtus ühes süüküsimustega.

See lause "auf den Zivilrechtsweg zu verweisen" (§ 366 ja teised) tuleb nii sagedasti ette AKKS-kus, et tahes tahtmata võtab ta kriminaalkohtule ära tahet lahendada tsiviilasju. Jõutakse lihtsalt otsusele, et katkestamatu protsess on takistuseks pooltele tarvilikkude tõendite esitamiseks; tsiviilhagi paneb kriminaalkohtule peale ülesande, mis ei ole kriminaalkohtu otseseks ülesandeks ja mille lahendamiseks ei ole otstarbekohased kriminaalprotsessi kord ja selle vorminõuded jne. jne. Lõpmatuseni võib leida põhjusi, mis võimaldavad tsiviilhagi kõrvaldamist kriminaalprotsessist. Ja seda ka tehakse, nagu tõendab Austria kohtunisteeriumi ringkiri, millest jutt oli eelpool.

villhagijana.

See tähendab seda, et saadik figureerib kannatanu asesüüdistajana kuni tema tsiviilhagi on leidnud rahuldamist. On tema tsiviilhagi rahuldatud, ükskõik

VI: T s i v i i l h a g e j a a s e s ü ü-

J a r g d i s t a j a n a. tsiviilhagejana olla asesüüdistaja (Subsidiarankläger)

1- Kui prokuratuur loobub asja talurimisele
Kuna Austria kriminaalprotsess võimaldab kriminaaljälitamist lõpetada ehk kohtualust õigeks siis mõista niipea kui prokurör loobub süüdistamisest (§ 259), siis selle tõttu võib tsiviilhageja saada asetatud seisukorda, mis osutub temale ebasoodsaks. Seepärast peatame AKKS-ku §§ 48 ja 449-da juures, millised võimaldavad kannatanule oma huviseid kriminaalkohtus ka siis kaitsta, kui avalik süüdistaja on süüdistamisest loobunud.

Nõuetav on, et asesüüdistaja oleks tunnistanud tsiviilhagejaks (§ 47), siis ta võib teostada kannatanuna riiklikku süüdistamisvõimu ja vaid seini kuni ta figureerib kriminaalprotsessis tsiviilhagejana.³³⁾

---

33) Gleispach, lk. 125.

See tähendab seda, et senini figureerib kannatanu asesüüdistajana kuni tema tsiviilhagi on leidnud rahuldamist. On tema tsiviilhagi rahuldatud, ükskõik mis teel, ei saa ta enam olla asesüüdistajana.

Järgmistel juhtudel saab tsiviilhagejana olla asesüüdistajana:

- 1- Kui prokuratuur loobub asja eeluurimisele pööramast või süüdistusakti esitamast avandust tegemata või on ka avanduse teinud, siis on kannatanul õigus pöörduda esimese astme kohtukoja juures asuva Ratskammeri poole palvega pöörata asi eeluurimisele.
- 2- Loobub prokuratuur süüteo jälitamisest edaspidises protsessi käigus kuni süüaluse kohtu kätte andmiseni, täpsemalt, kuni süüaluse kohtu kätte andmise jõustumiseni, siis peab prokuratuuri loobumisest teatama kannatanule (teisiti tsiviilhagejale), kellel õigus on teatada kohtu-uurijale, et tema toetab süüdistust, vaatamata prokuratuuri loobumisele. Sellel korral saadetakse süüteo toimik teise astme kohtukoja, kes juhtumil, kui ta

gejal oleiab kannatanu taotluse olevat põhjendatud, kohtu pöörab asja uuesti eeluurimisele või teeb peab si kohtu kätte andmise määruse.

3- Kui prokuratuur loobub süüdistamisest peale astunud süüaluse kohtu kätte andmist, aga enne lõppjäädava menetluse algust, siis peab sellest jällegi protsess teatama kannatanule, kes kolme päeva kestel protsess võib teatada esimese astme kohtukojale, et ja võtt tema toetab süüdistust.

4-Loobub prokuratuuri esindaja süüdistamisest kohalt. lõppmenetlusel, siis peab esikohtunik kohal-buda süüviibivale kannatanule teatama, et sellel on võtta õigus astuda protsessi ja toetada süüdistust.

3) Kannatanu peab kohe vastuse andma. 34)

dist. Kuivõrd otstarbekohane on süüdistaja instituut Austria kriminaalprotsessis - on muidugi raske öelda. Arusaadavalt on ta selleks, et tsiviilhageja saaks võimalikult täielikumalt ehk tõhusamalt kaitsta oma hagi. Kuid ei tahaks uskuda, et tsiviilhageja suudaks midagi päästa kriminaaljälitamise teel, kui prokuratuur on süüdistusest loobunud. Kas ei ole tsiviilha-

---

34) R. Räägo, op. eit. lk. 141.

gejal sarnasel juhul siiski õigem pöörata tsiviilkohtu poole juba aegselt, kuna ta lõppude lõpuks peab siiski kord sinna välja jõudma.

Teisest küljest, kui asesüüdistaja on protsessi astunud, siis ei ole prokuratuur sellega protsessist jäädavalt eemaldatud. Prokuratuuril on õigus jälgida protsessi käiku ja võib lõpuks igal ajal ja igas protsessistaadiumis astuda omal algatusel protsessi ja võtta enesele uuesti süüdistamise funktsioonid. Sarnasel juhul peab asesüüdistaja loobuma süüdistaja kohalt. Kuid prokuratuur võib ka teistkordselt loobuda süüdistamisest ja siis võib asesüüdistaja uuesti võtta enesele süüdistaja kohused. 35)

Sarnane olukord kus prokuratuur loobub süüdistamisest, kuid siiski võib asesüüdistajat jälle kõrvale heita, ei saa olla soodne erasüüdistajale. Oleks siis juba loomulikum, et prokuratuur jääks jäädavalt protsessist eemale kui ta kord on süüdistamisest loobunud.

---

35) R. Räägo, op. cit. lk. 140

36) Gleispach, lk. 352.

vaid vaid tsiviilhagisuse. Edasikaebuses ta ei saa
rohkest taotleda, kui ta seda tegi esimeses astmes.
Kui hagi on mõltavuses teo juriidilisest kvalifikatsio-
onist VII. Edasikaebamine. 37)

Nagu juba mainisime, ei saa kannatanu mingi-
sugust kaebust tõsta juhul, kui kriminaalkohus ei
tunnista teda tsiviilhagejaks ja saadab rahuldust ots-
ma tsiviilkohtusse (AKKS § 366).

Apellatsioonikaebust võib tsiviilhageja tõsta
vaid ühel juhul ja nimelt kui ringkonnakohus ei ole
rahuldanud tema hagi palutud ulatuses. Nii siis
apellatsioonikaebuse esitamine eeldab, et

- 1- ringkonnakohus ei ole kannatanut saatnud
tsiviilkohtusse,
- 2- ringkonnakohtus ei ole hagi leidnud palutud
37) Gleispach ulatuses rahuldamist ja
- 3- tsiviilhagi oli läbivaatamisel ja otsusta-
misel ringkonnakohtus. 36)

Tsiviilhageja peab apellatsioonikaebuses piir-
duma ringkonnakohtu otsuse nende osadega, mis puutu-

---

36) Gleispach, lk. 352.

vad vaid tsiviilhagisse. Edasikaebuses ta ei saa rohkem taotella, kui ta seda tegi esimeses astmes. Kui hagi on sõltuvuses teo juriidilisest kvalifikatsioonist, siis võib hageja vaielda ka selle vastu. 37)

1. H. Kägo, "Erialuudis" 1937.
2. K. Matto, "Erialuudis" 1934.
3. W. Gleispach, "Das österreichische Strafrecht" Wien 1924.
4. K. Lissauer, "Die österreichische Strafprozessordnung" Wien 1929.
5. E. Lehning "Österreichisches Strafprozessrecht" Wien 1912.
6. E. Löffler "Die Strafprozess-Ordnung" Wien 1909.

---

37) Gleispach, lk. 352.

Kasutatud literatuur.

1. R. Räägo, "Kriminaalprotsessi õpperaamat"
Tartu, 1937.
2. K. Matto, "Kriminaalkohtupidamise seadus-
tik" kommentaaridega, Tallinn 1934.
3. W. Gleispach, "Das Österreichische
Strafverfahren" Wien 1924.
4. K. Lissbauer, "Die österreichische u. H. Suchomel
Strafprozessgesetze," Wien 1929
5. E. Lohsing "Österreichisches Straf-
prozessrecht" Wien 1912
6. A. Löffler "Die Strafprozess-Ordnung"
E. Lorenz Wien 1909.